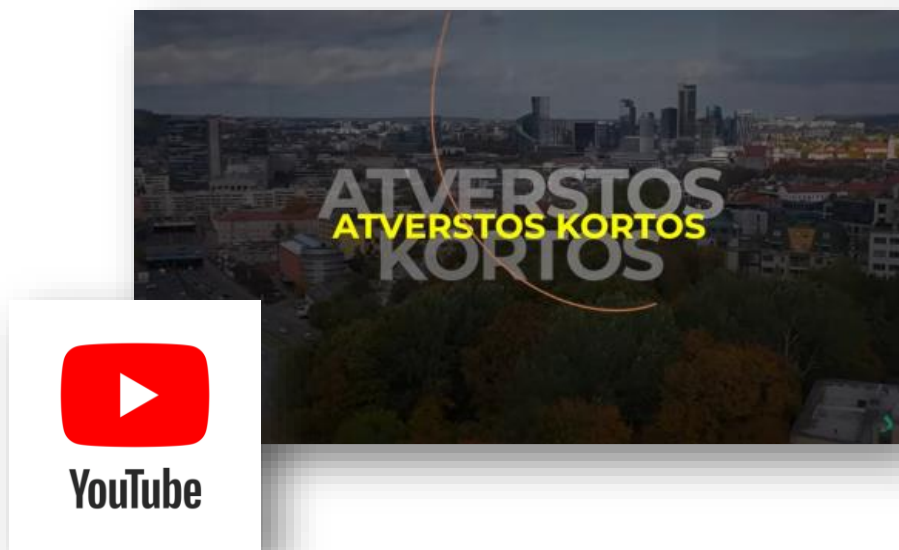

- Įkurta ir veiklą vykdo nuo 1994 metų
- Antžeminiai B kategorijos lošimai, viešasis interesas
- Rinkos duomenų analizė, tyrimai ir edukacija

SVARBU! Dėl tinkamo posėdžio pavadinimo termino

- Nors pagal galiojančius LR įstatymus azartinių lošimų ir loterijų organizavimą reglamentuoja skirtingi teisės aktai, išskyrus apmokestinimo klausimus, visose Europos Sąjungos teisės aktuose yra pripažįstama, kad:
 - Lošimų paslaugos – tai bet kurios paslaugos, kurios apima pinigų sumos statymą sėkmės žaidimuose, įskaitant **loterijas** ir lažyby sandorius, ir yra teikiamos fiziniu arba nuotoliniu būdu elektroninėmis priemonėmis atskiru paslaugų gavėjo prašymu.
 - Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo direktyvos apimtyje **loterijos**, kaip ir kiti piniginės vertės statymai azartiniuose lošimuose (kazino, nuotoliniai lošimai, lošimai mažų laimėjimų lošimo automatais), yra priskirtos prie vienos lošimo paslaugų rūšies, sąlygojančios vienodai taikomą reglamentavimą pinigų plovimo ir teroristų finansavimo direktyvos prasme.

Sisteminės lošimo paslaugų rinkos problemos

NLŽVA raštuose

- 2022-04-11 ir 2022-10-13 Seimo Valdybai
- 2023-01-17 Seimo Biudžeto ir finansų komitetui

detaaliai apibūdintos problemos – negautos valstybės biudžeto pajamos, socialiai pavojingiausių paslaugų įsigalėjimas rinkoje, manipuliatyvūs valstybės sprendimai ne visuomenės naudai.

SVARBU! Visi raštai su priedais ir duomenimis skelbiami www.losimai.eu skiltyje „Valstybei teikti raštai“. Youtube kanale „Atverstos kortos“ youtube.com/@NLZVA

2015-2022 metais rinką iš esmės pakeitė valstybės sprendimai

1. Didžiausios socialinės rizikos „A kategorijos“ lošimai nuo 50,6 mln. € (7,1%) išaugo iki 1065,3 mln. € (50,8%)
2. Lažybų statymai nuo 352,2 mln. € (49,6%) išaugo iki 631,0 mln. € (30,1%)
3. Lošimo paslaugų vartojimas išaugo kone tris kartus iki 2,2 mlrd. €

mln. €	2015		2022	
	IN	% savo grupėje	IN	% tarp visų lošimų
nuot. lažybos			520,1	24,8%
nuot. stalo			94,2	4,5%
nuot. A			1005,9	48,0%
nuot. B			19,6	0,9%
nuot. VISO			1639,8	78,2%
stalo	108,4	15,3%	80,9	3,9%
A	50,6	7,1%	59,4	2,8%
B	198,8	28,0%	206,4	9,8%
lažybos	352,2	49,6%	110,9	5,3%
totalizatorius			0,0	0,0%
antžeminiai VISO	710		457,6	21,8%
loterijos VISO	73,5		135,2	
VISO be loterijų	710		2097,4	
VISO su loterijomis	783,5		2232,6	

Valstybės politikos principai (I)

- Valstybės politikos principų (kaip įprasta ilgametę patirtį turinčiose Europos valstybėse) nėra, jie nesuformuluoti ir neįtvirtinti nacionaliniuose teisės aktuose.
- Todėl teisinis reguliavimas nenuoseklus ir neparemtas ilgalaikiais strateginiais tikslais.

SVARBU! *Lošimo paslaugos (Europos Komisija jas apibrėžia kaip „bet kurios paslaugas, kurios apima pinigų sumos statymą sėkmės žaidimuose, įskaitant loterijas ir lažybų sandorius, ir yra teikiamos fiziniu arba nuotoliniu būdu elektroninėmis priemonėmis atskiru paslaugų gavėjo prašymu“), jų veiklos sąlygos, ribos ir apmokestinimas yra valstybės reguliuojama veikla, valstybės politikos pasirinkimus riboja tik Europos Teisingumo Teismo praktika ir kai kurie šakiniai ES teisės aktai (pavyzdžiui, pinigų plovimo srityje).*

Valstybės politikos principai (II)

Lošimo paslaugų (įskaitant loterijas) reguliavimo sprendimai Lietuvoje nėra pagrįsti:

- Moksliskai pagrįstais ir socialiai reprezentatyviais lošimų paplitimo tyrimo duomenimis.
- Azartinių lošimų ir loterijų reguliavimo principais, pripažįstant esminius skirtumus, atribojančius skirtingas lošimo paslaugas vieną nuo kitos pagal objektyvius kriterijus (pvz. – loss per hour (pralošiama per 1 valandą suma, parametrų skirtumai, laimėjo fondų skirtumai, etc.). Šie kriterijai turėtų būti aiškiai apibrėžti (nustatyti) ir remiantis jais turėtų būti, taikant teisinės **diferenciacijos** principus, sukonstruoti skirtingi teisinio reguliavimo sprendiniai skirtingoms lošimų rūšis.

Valstybės politikos principai (III)

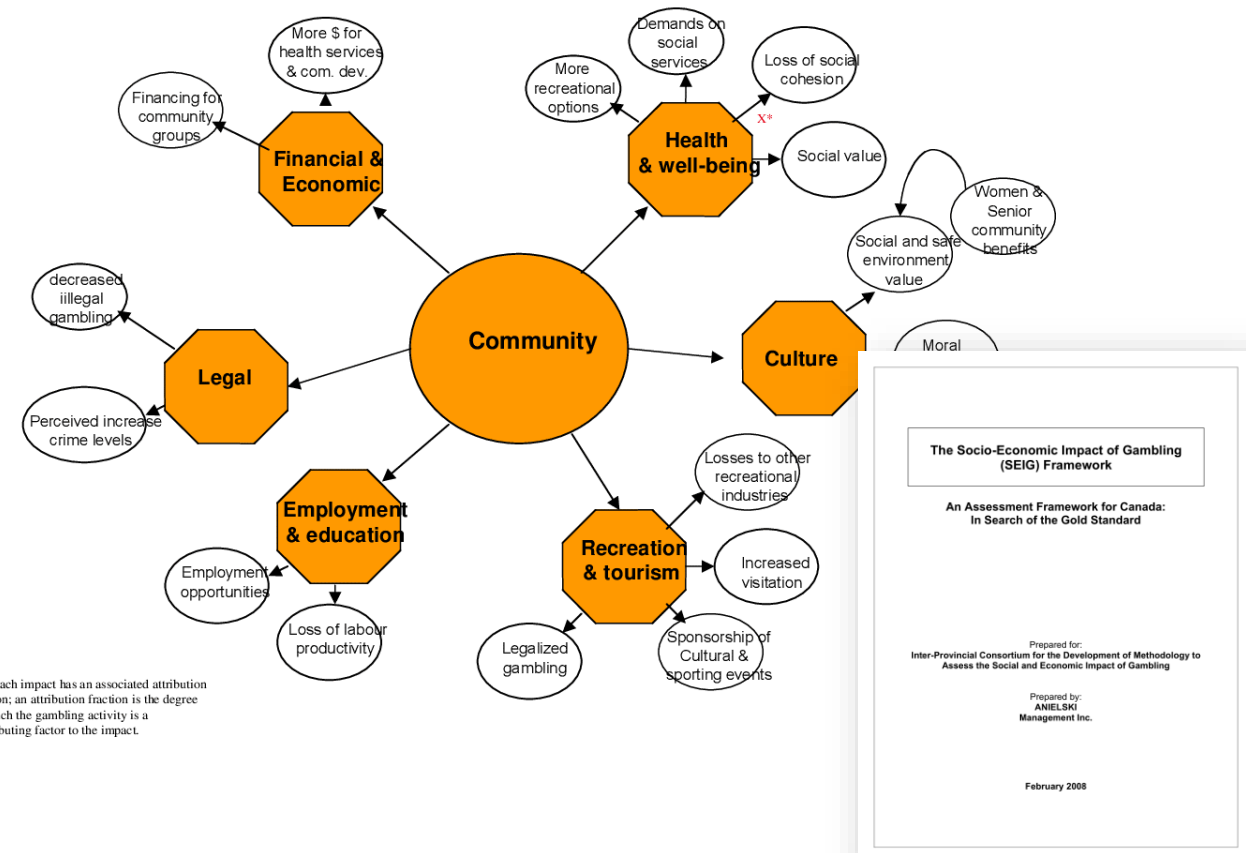
- Turėtų būti peržiūrėtas bei palengvintas (o ne apsunkintas) tradicinių (antžeminių) lošimų reguliavimas, atsižvelgiant į tai, kad vis didesnę lošimo ir loterijų rinkos dalį užima **nuotoliniai lošimai**, kurių prieinamumas laike ir erdvėje, bei azartiškumas yra ypatingai didelis (ką patvirtina ir nuotolinių lošimų rinkoje vis didesnę dalį užimantys nuotoliniai lošimai A kategorijos automatais).
- Peržiūrint lošimų paslaugų (įskaitant loterijų) reguliavimą turėtų būti įtvirtintas **nacionalinės loterijos modelis**, o taip pat progresinis azartinių lošimų apmokestinimas, nes šiuo metu tarp privačios ir viešos naudos pasikirstymo egzistuoja pražūtingas disbalansas (viešų ir privačių interesų asimetrija).

Lošimų poveikio sritys pagal SEIG modelį (The Socio-Economic Impact of Gambling)

- Dešimtmečius vykstantys tyrimai AGI 1999, Anielski 2008, Latvala 2019 ir t.t.
- Poveikio sritys:
 - Sveikatos / gėrovės
 - Finansinis / ekonominis
 - Kultūrinis
 - Teisinis / kriminalinis
 - Darbo santykių / švietimo
 - Rekreacijos / turistinis
- Yra poveikis? Turi būti ir stebėjimo priemonės / įrankiai

Figure 3: Community Socio-economic Impact of Gambling

Impact of Gambling: Community

Veiksniai pagal Europos Komisiją

- Iš Žaliosios knygos „Internetiniai lošimai vidaus rinkoje“, kur išskirti pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos problemoms dėl lošimų, yra tokie:
 1. **Veiksmo dažnis** – kuo trumpesnis laikas tarp paties lošimo ir galimybės pastatyti sumą, tuo didesnė rizika
 2. **Išmokos intervalas** – kuo trumpesnis laikas nuo sumos pastatymo iki rezultato, tuo didesnė rizika
 3. **Prieinamumas ir socialinė aplinka.**
 4. **Noras susigrąžinti** praloštą sumą arba buvimas arti laimėjimo. Kuo didesnė išmoka ir laimėjimo tikimybė, tuo didesnė iliuzija, dėl to didesnė rizika
 5. **Įsivaizduojami įgūdžiai ir „dalyvavimas“** – galimybė dalyvauti įvykyje, dėl kurio lošiama, arba panaudoti savo įgūdžius sėkmės tikimybei įvertinti suteikia pagrindo „beveik laimėjusio“ psichologijai
 6. **Komerciniai pranešimai**, kurie galėtų paskatinti pažeidžiamas grupes

Kokius įrankius / duomenis turime Lietuvoje?

Socialiai reprezentatyvių ir moksliskai pagrįstų lošimo paplitimo tyrimų FM/LPT nėra atlikusi daugiau nei per 20 metų.

- 2023-03 FM atsakymas LRS SRDK:

- Įtraukties į azartinius lošimus stebėsenos sistema
- Rinkos statistika (dalyviai, apibendrinti veiklos rezultatai)
- Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registras
- Kasmetinės visuomenės nuomonių apklausos (nuo 2012)

- Trūkstanti SEIG modelio duomenys

- Sveikatos / gerovės
 - Probleminio lošimo tyrimai (MRU 2017, 2022)
 - Higienos institutas (VLK duomenys)
- Finansinis / ekonominis
 - Suminė nauda visuomenei (G.Genelienės disertacija MRU 2022)
- Kultūrinis
 - Paramos ir labdaros duomenys (sportas, kultūra, paveldas, vietos bendruomenės)
- Teisinis / kriminalinis
 - Nusikalstamumo ryšiai su lošimu
 - Pinigų plovimo situacija
- Darbo santykių / švietimo
 - Darbo teisės ginčai
 - HR tyrimų duomenys
- Rekreacijos / turistinis
 - Laisvalaikio paslaugų pasiūlos duomenys
 - NT plėtros duomenys
 - Turizmo duomenys

Turimų įrankių / duomenų trūkumai (I)

- **Rinkos statistika**

- LPT pateikia tik dalinius apibendrintus duomenis, kurie neatskleidžia išsamaus vaizdo / neleidžia daryti vienareikšmių išvadų
- Trūkumai:
 - Duomenys sumuojami, nepateikiami atskirų bendrovių atskirų lošimo paslaugų gautų statymų ir išmokėtų laimėjimų duomenys, todėl nėra aiški atskirų lošimo paslaugų dinamika, ji dingsta apibendrintus lošimo paslaugų situaciją bendrovių lygiu
 - Nėra pateikiami atskirų lošimo paslaugų rūšių bendrovių pelningumo duomenys (dėl paslaugų ypatumų ir kitų faktorių pelningumas skiriasi). Todėl negalima apskaičiuoti, koks tiksliai progresinis specialiojo mokesčio tarifas turi būti taikomas (vietoj dabartinio universalaus), kuris sugrąžintų valstybei perteklinę reguliuojamos veiklos pelno dalį
 - Valstybė neatlieka ekonometrinių skaičiavimų, nemodeliuoja teisėkūros iniciatyvų pasekmių, todėl mokestinė sistema nepagrįsta objektyviais duomenimis

Turimų įrankių / duomenų trūkumai (II)

- **Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registras**
 - Moksliniuose tyrimuose (Griffiths et al., 2016) pabrėžiama, kad duomenys apie save apribojusius nuo lošimų asmenis nėra tinkama metrika (matavimo instrumentas) nustatyti probleminio ir pataloginio lošimo paplitimo mastą, intensyvumą ir priežastis. Tyrimai rodo, kad dauguma savanoriškai atsiribojančių asmenų yra neprobleminiai lošėjai
 - Tą iliustruoja lietuviško registro veiklos ydos:
 - Oficiali (!) lietuviško registro statistika skelbia, kad apie 2 tūkst. prašymus pateikusių asmenų žaidžia bingo salonuose, o dar 2 tūkst. totalizatoriuje, nors abiejų paslaugų Lietuvoje iš esmės niekas neteikia
 - Prašymų terminai yra alogiški – skelbiama apie vidutinį 20 metų galiojimo terminą, kuris nesusijęs su realiais lošimo paslaugų vartotojais.
 - Registras neturi jokių saugiklių, kurių užtikrintų, kad prašymus teikia realūs lošimo paslaugų vartotojai, o ne tiesiog momentinio impulso pagauti piliečiai. Skelbiama apie 39 tūkst. prašymų neleisti lošti, kai Higienos instituto kaupiami duomenys rodo, kad per metus Valstybinė ligonių kasa apmoka gydymą vos kelioms dešimtims asmenų. Pavyzdžiui, 2022 metais 24 su pirmine diagnoze, o viso su antrinėmis 51
 - Nei registro valdytoja FM, nei tvarkytoja LPT pagal veiklos pobūdį neturi esminių sveikatos apsaugos kompetencijų, todėl svarstyтина šį registrą perduoti kitoms šakinėms institucijoms

Turimų įrankių / duomenų trūkumai (III)

- **Visuomenės nuomonių apklausa**

- Moksliniuose tyrimuose (Robert Edgern at al., 2016) pabrėžiama, kad probleminio lošimo paplitimo tyrimams gali būti naudojami tik specialios tam pritaikytos metodikos, leidžiančios įvertinti respondentų polinkį meluoti / nuslėpti problemas. Pavyzdžiui, SOGS, DSM-IV, PGSI, MAGS, CAGI, GABSA ir kt.
- Visuomenės nuomonių apklausų (net ir reprezentatyvių) rezultatai:
 - Neturi būti ir negali būti valstybės strateginių dokumentų įgyvendinimo tikslų rodiklių vertinimo pagrindas
 - Valstybė turi pati finansuoti ir vykdyti plataus masto probleminio lošimo paplitimo tyrimus
- Lietuvoje validžia mokslinė metodika paremti MRU tyrėjų grupės probleminio lošimo paplitimo tyrimai, vykdyti 2017 ir 2022 metais

Pagrindinės 2017/2022 MRU tyrimo išvados

- Ir 2017, ir 2022 metais beveik visi (97,9 proc. ir 98,4 proc.) tyrimo respondentai **neturėjo jokių problemų** dėl lošimų
- Pagal DSM-5-TR ir PGSI metodikas parengtą klausimyną išskirta probleminių lošėjų grupė, kurioje 2,3–2,5 proc. respondentų **į bent vieną priklausomybę nuo lošimo rodantį klausimą** atsakė teigimai. Labiausiai paplitęs požymis – mintys apie lošimus (2,4 proc.)
- **3 požymius** dėl galimos priklausomybės paminėjo 0,6 proc. respondentų. **6 ir daugiau požymių** – 0,2 respondentų
- Todėl prie **patologinių lošėjų grupės** 2017 metais galėjo būti priskirta 0,5 proc., o 2022 metais 0,6 proc. respondentų. Skirtumas patenka į statistinės paklaidos ribas. Požymių buvimas nėra patologinės priklausomybės patvirtinimas
- 2017-2022 metais mažėjo lošiančių asmenų skaičius, tačiau augo jų išlaidos. Populiariausiu lošimo būdu išlieka loterijos (48%), kituose antžeminiuose lošimuose dalyvauja nedidelis skaičius lošėjų, sparčiai auga lošimas internete

Išvados

- Lietuva neturi įtvirtintų valstybės politikos principų lošimo paslaugų srityje
- Atsakingos Lietuvos institucijos (FM, LPT) neanalizuoja plataus socio-ekonominio lošimo paslaugų poveikio, neturi sukūrusi tam būtinų stebėsenos mechanizmų ir įrankių
- Mokslininkai atmeta galimybę valstybės politikos formavimui naudoti tokių instrumentų kaip Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registras dinamiką
- Viešai teikiami Apribojusių savo galimybę lošti asmenų registro duomenys pastaraisiais metais radikaliai skyrėsi, todėl būtinas jo veiklos auditas
- Mokslininkai atmeta galimybę probleminių lošimų situacijai vertinti naudoti nespecializuotų visuomenės nuomonės apklausų duomenis

Rekomendacijos

- Kurti darbo grupę LR Seime, tam, kad būtų objektyviai, visapusiškai, nepriklausomai nustatytos lošimų ir loterijų reguliavimo ir valdymo trūkumai ir (ar) priežastys, o tuo pačiu pasiūlyti jų sprendimo optimaliausiai sprendiniai, skirti užtikrinti viešojo intereso prioritetą, o tuo pačių viešų ir privačių interesų pusiausvyrą.